

Dagboek Albanië

Aflevering 12

25 september – 5 oktober 2004

*Alex Le Mat,
Woerden / Elbasan, oktober 2004*

Zaterdag 25 september 2004

Met z'n drieën vertrekken we vanaf Schiphol. Daniëlle van de Broek, gemeenteraadslid uit Utrecht, vergezelde Richard en mij. Zij had er op eenvoudige en doelgerichte wijze voor gezorgd dat er geld beschikbaar kwam uit de Utrechtse gemeentebegroting om nog 15 afgeschreven stadsbussen naar Elbasan te vervoeren en daarmee het al jaren goed lopende busproject af te ronden. De VNG had dit project jaren gefinancierd, maar vond het een goed idee er van de ene op de andere dag mee op te houden, zeker nadat ze de uitermate positieve rapportage hadden ontvangen. Tijdens het bezoek van burgemeester Ardian Turku aan Nederland (afgelopen februari) was hij teruggegaan naar Elbasan met een heleboel toezeggingen van bestuurders dat het wel goed zou komen, ondanks het afhaken van de VNG. Maar toen het van die kant oorverdovend stil bleef, was Daniëlle de eerste en enige uit de Utrechtse politiek die de boel in beweging kreeg.

Een half uur vertraging bij vertrek lopen we snel in bij de transfer in Boedapest. Hongarije hoort nu bij de EU en de paspoortcontrole gaat daardoor een stuk sneller. Dat dit land er bij hoort merk je trouwens al in Amsterdam. Taxfree kan alleen maar met de instapkaart voor Tirana. Met die voor Boedapest is alles 40% duurder.

Op het nog altijd hobbelige vliegveld in Tirana komen een gloednieuwe uitstapwagen en een even nieuwe bus aangereden om ons naar de aankomsthal te loodsen. De ontwikkelingen gaan hier snel. De jarenlange gebruikte kaartjes voor en- en uitreisvisa zijn kennelijk ook op. We kunnen nu gewoon doorlopen en alleen de traditionele 10 euro betalen om een stempel in je paspoort te krijgen.

De rit naar Tirana geeft een beeld van een stad in razendsnelle ontwikkeling. Overal nieuwe industrie. De "snelweg" ligt nog wel half open, maar dat komt omdat burgemeester Edi Rama nu echt werk maakt van het slopen van alle illegale bouwwerken langs deze verkeersader.

De gekleurde flats zijn inmiddels groter in aantal en nog bonter. Het is te raden dat het welvaartsverschil tussen de hoofdstad en de rest van het land razendsnel toeneemt. Een kijkje om de hoek van de doorgaande wegen bevestigt dit keer op keer dat 'rijk' en arm ook in de stad dicht bij elkaar liggen.

Na een snelle koffie in de buurt van de uitgeverij van Flutura Acka reis ik met chauffeur Fatos Gjata naar Elbasan. Onderweg krijg ik van hem een college Albanese geschiedenis waar hij mij de moeizame verhouding tussen Albanen en Grieken uit de doeken doet. Een opmerking over de onlangs behaalde voetbaloverwinning van 2-0 was de aanleiding. Het feit dat premier Fatos Nano de voetballers met 500.000 euro beloonde was natuurlijk ook weer een prachtige kapstok voor alle verhalen over corrupte politici.

Na een allerhartelijkste begroeting bij Adem en Elsa neem ik een warm bad. Met een beetje geluk kan dat nu de hele dag door, ook al moet je een oorverdovend lawaai van een of andere waterpomp, een waterleiding vol luchtbellen en een wisselend temperatuurniveau op de koop toe nemen.

's Avonds dineer ik met Tani bij de broer van Astrit Lopari in zijn restaurant "Panorama". In stromende regen en bij het beeld op de verschrikkelijke psychiatrische kliniek is er weinig te genieten van het uitzicht.

Tani vertelt in zijn bewoordingen de actuele ontwikkelingen in het land. Natuurlijk is de corruptie het belangrijkste onderwerp. Op het gebied van het onderwijs vertelt hij over de opkomst van de zwart bijklussende leraren en onderwijzers. Dat de leraarssalarissen laag zijn is een gegeven. Maar nu er sommige families wat beter bij kas zitten is het een booming market om hun kinderen in "private lessons" wat bij te leren. Voor ECE betekent dit dat ze een groot deel van hun markt op een legale wijze niet kunnen bedienen. Als je netjes belasting en sociale premies betalen is er niet te concurreren.

Het programma van morgen kent al de eerste verrassing. Tani moet 's middags naar een familiefeestje dus ik moet mezelf zien te vermaken. Ik maak een afspraak om Marsida Koni, de getalenteerde pianiste, te ontmoeten in de Art Academy in Tirana.

Zondag 26 september 2004

Het regent pijpenstelen. Er is nauwelijks verschil tussen een modderige rivier en de straat, zeker nu het wegdek op het kruispunt voor de flat meer uit zand en losliggend grind dan uit asfalt bestaat. Het wegdek dat vier jaar geleden als verkiezingsbelofte werd neergelegd heeft het niet lang gehouden. Maar eindelijk wordt nu de rondweg "helemaal" gereconstrueerd. Stukjes zijn al klaar. Kun je lekker hard rijden, ondanks de voetgangers, fietsers, ezels, koeien en schapen op de weg. Maar van een ongelukje meer of minder kijken ze hier niet op. Gisteren zijn drie auto's van de Kraba pas in het ravijn gevallen en één is een tuin binnengereden.

Ik ontmoet Tani in de nieuwe bar van hotel Skampa, vol met design aankleding en meubilair. We dachten gisteren dat de voor morgen en dinsdag geplande ontvangst op het gemeentehuis nog niet geregeld was, maar dat viel mee. Er staat ons een heel programma te wachten.

Met ECE wordt het spannend. Ze zijn door het Ministerie uit hun informatiecentrum gezet omdat de universiteit ruimte nodig had. Naar goed Albanees gebruik was dit een beslissing waartegen geen verweer mogelijk was. De inventaris is opgeslagen, maar ik maak Tani toch maar duidelijk dat er een oplossing moet zijn voor ik terug ga.

Doe je dat niet, dan wordt het probleem op de lange baan geschoven. En dan is het maar afwachten of ICCO haar handtekening onder het feitelijk al goedgekeurde contract voor de komende drie jaren zet.

Het is meteen de gelegenheid voor een lange aanklacht tegen het idiote centralistische onderwijssysteem, dat alle creativiteit volledig om zeep helpt. Om alles in de hand te kunnen houden moest de overheid zelfs in juni, toen het geld op was, van alle primary schools de stroom en de telefoon afsluiten voor drie maanden. In de vakantie hoeft er toch niet gewerkt te worden.

Nieuw voor mij is het om te horen over de steeds sterker wordende royalistische krachten in Albanië. De koning woont sedert 2002 weer in het land. Een steeds grotere groep van de bevolking vindt dat de monarchie maar weer moet terugkeren. Men verwacht daarvan een stabiliserend effect als tegenwicht voor de duiventil van komende en gaande regeerders.

Na de middag vertrek ik met een taxi naar Tirana. De chauffeur praat geen woord over de grens. Er reist ook een gezin mee dat 5 jaar in Canada heeft gewoond. De vader van het gezinnetje is free lance vertaler. Hij heeft geen zin in een vaste overheidsbaan want hij wil zich niet onderwerpen aan de ongeschreven regels van de in alle geleidingen welig tierende corruptie. Het gesprek is zo interessant dat we onderweg maar koffie gaan drinken.

Bij de academie is Marsida in geen velden of wegen te vinden. Niemand weet waar ze is en haar telefoon is uitgeschakeld. Niets voor haar, maar wel echt Albanees. In het studentencafé ontmoet ik wel een groepje leraren met wie ik ruim een uur interessant over het vak zit te praten. Dan ga ik maar terug naar Elbasan. Op de pas viel de regen nog altijd met bakken omlaag. We kwamen in een lange file te zitten als gevolg van een kapotte auto die omhoog gesleept werd. Toen de provisorisch vastgemaakte kabel ook nog een afbraak, werd de chaos compleet.

Terug op mijn kamer kan ik nog net de finish van de Vuelta zien en daarna wat lezen en uitrusten. Ik eet een hapje mee met Elsa en Adem.

Maandag 27 september 2004

Bij het opstaan regent het niet. Het is een zondvloed. De straat is een wild kolkende rivier. Toch gaan we op weg naar het Ministerie van Onderwijs in Tirana. We rijden de stad uit langs de groenteveiling. Astrit Lopari biedt me een paar verse appels aan, te leveren door de neef van chauffeur Fatos. Met drie volle zakken fruit stap ik weer in de auto.

Onderweg stoppen we voor de koffie bij Vjasa 2, een nieuw restaurant langs de weg over de Kraba pas. Het ligt op een mooi lapje grond in een voormalige haarspeldbocht. Tijdens overvloedige regen was een stuk van de weg weggespoeld, zodat de ondernemer meer grond kon gebruiken dan hij oorspronkelijk dacht. Het bergwater stroomt nu alleen niet meer over de weg, maar onder de weg door. Het fraaie bouwwerk zal nog wel een keer instorten, maar dat zien we dan wel weer.

Op het ministerie treffen we een meer dan gestresste portier. Voor zijn onooglijke balie staat een hele horde mensen met klachten voor de minister of een hooggeplaatste ambtenaar. Het universiteitsseizoen is immers bijna begonnen. Hij moet dat in zijn eentje afhandelen en slaagt daar onmogelijk in. Opeens brult hij maar dat het komende half uur niemand meer wat mag vragen en dat de deur dicht blijft. Zo komen wij nooit bij Zana Tabaku, de onderwijsinspecteur voor de kunstscholen. Mijn begeleiders weten dan wel wat raadselachtige omwegen te bewandelen en komen er vervolgens achter dat Zana ziek is. Daar staan we dus met lege handen. Afbellen van een afspraak is hier niet de gewoonte. Dan gaan we maar naar een nabij gelegen terras om van de eerste zonnestralen sinds mijn aankomst te genieten. Hier gaan we proberen de statuten van de op te richten Albanian Association of Art Schools door te nemen. Mijn handicap was tot heden dat ze alleen in het Albanees waren. Ineens toert Astrit een Engelse versie uit zijn tas. Dat praat een stuk makkelijker. De besprekpunten kunnen we nu uitgebreid doornemen. Eigenlijk is alles bijna klaar om tot oprichting over te gaan. Dat is hier wel een heel gedoe, want daar komt de rechtbank aan te pas. Ineens komt Bujar Haxhi, directeur van de school in Tirana opdagen. Hij wist kennelijk dat we hier waren, maar ik heb geen flauw idee hoe. Samen met hem spreken we de plannen voor de vereniging nog eens door. Ook hij blijkt er goede verwachtingen van te hebben. Dat gaan we dan later maar een keer op het ministerie vertellen.

Na de middag gaan we naar Vila Amsterdam, tegenover de Nederlandse Ambassade. Daar tref ik Richard en Daniëlle, zoals afgesproken. Zij hadden een dagje regenachtig Tirana achter de rug. We ontmoeten de nieuwe ambassadeur, dhr. van Voorst tot Voorst en zijn plaatsvervanger, Cas van der Horst. Het is opvallend hoe snel zij thuis zijn in de geheimen van het land waar ze nog maar zo kort zijn. Ze zien positieve ontwikkelingen maar ook een steeds grotere afstand tussen arm en rijk. Bovendien houden de ontwikkelingen in de hoofdstad (waar inmiddels één-derde van de bevolking 'woont') geen gelijke tred met die in de rest van het land. De corruptie en de onmacht en onkunde van het overheidsapparaat zijn de grootste bedreigingen voor de nabije toekomst. Wij hebben het over het busproject en de idiote regels van de Albanese douane. Voor buitenlandse giften moet een onbetamelijk hoog bedrag aan invoerrechten betaald worden. Hopelijk weet Artan Skëmbi, de potige burgemeester

van Pogradec, enigszins beweging te krijgen in deze zaak. Zijn stad ontvangt immers nu voor het eerst een vijftal voormalig Utrechtse bussen. De ambassade heeft daarover een notitie geschreven die hem daarbij tot steun kan zijn.

Daniëlle gaat vervolgens mee naar Elbasan. Eerst moeten we met een taxi haar spullen ophalen. Dat lijkt makkelijker dan het is. In de chronische verkeerscongestie van Tirana komen we muurvast te zitten. Lopen is dan een stuk sneller dan je laten rijden. In opnieuw losgebarsten stortregen vertrekken we in de richting van de pas. Boven kun je geen hand voor ogen zien en de regen stort neer alsof er emmers over de auto leeggegoten worden. Toch moeten we van Tani even stoppen om fruit te kopen. Ik blijf lekker zitten, maar Daniëlle waagt zich onder de Albanese regendouche.

Door al het gedoe komen we later op het gemeentehuis dan gepland. Burgemeester Ardian Turku heeft ons opgewacht en ontvangt ons op zijn gebruikelijke, hartelijke wijze. Morgenochtend om half negen worden we bij de Gemeenteraad verwacht. Daarna staat Daniëlle een lang programma te wachten, waarin ze alles over de band tussen Elbasan en Nederland te weten kan komen. Morgenavond gaan we dan eten met de burgemeester. Vanavond dineren we bij het haardvuur van hotel Kriva, waar we ook blijven overnachten.

Dinsdag 28 september 2004

Al om zeven uur sta ik buiten om te genieten van de eerste zonnige dag. Daniëlle verschijnt niet op de afgesproken tijd aan het ontbijt. Ik ga maar eens poolshoogte nemen. Ze blijkt de afgelopen nacht zwaar ziek geworden te zijn. Haar ingewanden hebben iets van de vele lekkere dingen niet goed verdragen en wat dat betekent weet een echte Albanië-ganger maar al te goed. Ik heb nog een paar pilletjes om haar min of meer op de been te houden. Om kwart over acht worden we bij de vergadering van de gemeenteraad verwacht.

Dat we iets te laat komen, heeft ook nog een andere reden. De weg is in een erbarmelijke conditie. Zo erg heb ik nog nauwelijks meegemaakt. Dan staat er ook nog eens een eindeloze file in twee richtingen. Onze tolk annex chauffeur, Fatos, manoeuvreert zich op een voor ons onbegrijpelijke manier tussen de twee rijen door, zodat we wel laat, maar niet te laat aankomen. De burgemeester houdt een keurig voorbereide speech over de Nederlandse hulp, waarbij hij terecht de belangrijke rol van Daniëlle belicht. Zonder haar initiatief zouden de bussen hier nooit gekomen zijn. Daniëlle spreekt een hartelijk woordje van Nederlandse kant en heeft het dan wel gehad voor vandaag. Om alles nog eens mee te maken zal ik bij mijn vertrek wel een videotape van de lokale televisie meekrijgen.

Als wij denken dat Daniëlle zich kan verwonderen over het prachtige restaurant binnen de stadsmuren, wordt het duidelijk dat we het hele programma voor deze geplande, intensieve dag kunnen vergeten. We gaan naar een rustige ruimte in hotel Skampa en regelen daar dat ze een dag eerder naar huis kan. Er worden weer wat onnavolgbare telefoontjes gepleegd en Fatos staat op tijd voor om haar naar het vliegveld te brengen.

Ik ben nu ook wel toe aan wat rust en ga voor een paar uurtjes naar huis.

Tijdens de onverwachte vrije uren kan ik me verdiepen in de financiële cijfers van ECE. Veel was al voorbereid en had ik per e-mail ontvangen. De Stichting staat er slecht voor, met name wat de liquiditeit betreft. Maar er zijn ook lichtpuntjes. De vermogenspositie is dan wel minimaal, maar nog altijd positief. Belangrijker is dat het informatiecentrum over 2003 voor het eerst een positief financieel resultaat heeft behaald. Stefan, de boekhouder, is nog verder gegroeid in zijn rol. In de afgelopen jaren kreeg ik stapels papieren, waarvan de meeste voor mij nauwelijks relevant waren. Nu weet hij op een scherpzinnige manier hoofd- en bijzaken te scheiden en levert alleen aan wat echt zinvol is.

De uitzetting uit hun onderkomen maakte dat we deze week niet zo rustig over de toekomst kunnen praten als we zouden willen. Eerst moet een nieuwe locatie gevonden worden.

's Avond dineren we met de burgemeester in het voortreffelijke restaurant Felin. Ardian herhaalt nog eens dat hij het overhaaste vertrek van Daniëlle erg betreurt. We praten uitgebreid over projecten die mogelijk door de Nederlandse organisatie van lionsclubs gesponsord kunnen worden. Het wordt een moeilijk en soms heftig gesprek met een goede afloop. De gedachten van de Albanen gaan nog altijd uit naar een ingewikkelde opzet, met druk bezette coördinatoren en consultants. En de bedoeling van de lionsprojecten is juist om op eenvoudige en doelgerichte wijze de armste kinderen te ondersteunen bij het volbrengen van hun leerplicht. Toch komen we met een tevreden gevoel tot een plan dat er wat mij betreft voorbeeldig uitziet. En de financiering per school kan prachtig uitgezet worden binnen de Nederlandse lions-organisatie. We hebben het ook nog even over de school voor kinderen met een verstandelijk handicap. Helaas kan ik daar niet zo veel voor betekenen. Ik weet van het bestaan van een fondsje voor projecten voor kinderen met Downsyndroom, maar deze categorie kinderen is nauwelijks vertegenwoordigd op deze school.

Ardian neemt de gelegenheid te baat om met mij vrijuit te praten over de ongemakken die het burgemeestersambt met zich meebrengt. De stad heeft het niet makkelijk met het regeringsbeleid. Men voelt zich echt benadeeld. En dat omdat hij, de burgemeester, van de DP (de democraten van Sali Berisha) is en de regering gevormd

wordt door de SP (de socialisten van Fatos Nano). Ardian is sinds enige tijd ook bestuurlid van ECE. In die hoedanigheid valt het hem op dat heel wat NGO's door buitenlandse donoren rijkelijk ondersteund worden terwijl deze club het met heel weinig geld moet doen en toch prima plannen schrijft en een buitengewoon goed financieel beheer voert. En met onze Nederlandse druk om eigen inkomsten te verwerven kunnen ze nog altijd moeilijk uit de voeten. Dat is ook begrijpelijk als de doelgroep geen geld heeft of als de wet je verbiedt dingen te doen die winstgevend zouden kunnen zijn.

Misschien ben ik in de afgelopen jaren wel erg kritisch geweest en moet ik mijn standaard verder bijstellen naar Albanese maat.

Woensdag 29 september 2004

Het programma van vandaag is al gewijzigd voor het begonnen is. We zouden 's morgens vroeg vertrekken naar Pogradec. Er zal wel wat zijn, want Tani komt niet opdagen en ik hoor niks. Na anderhalf uur blijkt dat zijn telefoon geen verbinding met de mijne maakt. Hij kon me dus niet melden dat de auto van zijn broer olie lekt. Vandaag moet het probleem verholpen worden. In de auto-carroussel is geen andere te vinden, dus de reis gaat niet door. De olie- en benzineprijzen zijn hier zo torenhoog dat binnen allerlei familie- en vriendenkringen de Mercedesen wel gedeeld moeten worden. Met Albanese inkomens koop je nu benzine tegen West-Europese prijzen. Veel wegen zijn nog altijd zo abominabel dat in een andere, goedkopere auto ook echt niet te rijden is.

Toen ik de deur uitging was het de bedoeling om met Astrit de statuten voor de Association nog één keer nauwkeurig door te nemen met het oog op de voor morgen geplande afspraak op het Ministerie. Ook dit gaat niet door, want onze contactpersoon is nog ziek. Misschien kan het op vrijdag.

Inmiddels heb ik een SMS van Daniëlle dat zij goed is thuisgekomen. Dat is alvast een zorg minder.

Later op de ochtend ga ik kijken bij het leegstaande gebouw achter de Luigj Gurakuqischool. Het is voor ECE beschikbaar. Tani en onderwijsinspecteur Natasha Shuteriqu hebben het deze week op het ministerie zo kunnen regelen. Nu architect Gezim Jaxhi kort geleden is overleden wordt er een beroep gedaan op Gazmir, een oude bekende van ons. Hij gaat met spoed een plan opstellen om het gebouw geschikt te maken. In de projectaanvraag die ICCO al mondeling heeft goedgekeurd was overigens een grote opknopbeurt van het informatiecentrum in de universiteit voorzien. Hoog nodig, want het vocht en de schimmel dropen van de muren. Deze ruimte moet per omgaande gebruikt gaan worden voor colleges economie en dan kan het ministerie de huurder er zomaar uitzetten zonder dat de rector van de universiteit daar iets over heeft te vertellen. Het gebouwtje dat we nu bekijken heeft meer potentieel dan het zaaltje van de universiteit. Het is vrij gelegen, heeft meer vloeroppervlak, gescheiden kantooruimte en er komt veel daglicht. Bovendien heeft de school (met een onderwijzersopleiding) vijf keer zoveel leerlingen als de faculteit economie, met evenzoveel kansen op frequenter bezoek. Ook is er 24-uurs bewaking beschikbaar. Er moet veel gebeuren maar het lijkt mij een prima optie. Ik hoor dat mijn mening destijds gedeeld werd door Teun van Hemert van ICCO, toen hij met ECE enkele jaren geleden potentiële huisvesting bekeek. Een en ander betekent natuurlijk wel dat de aanvraag bij ICCO gewijzigd moet worden, maar daarover bestaat al overeenstemming.

Als we teruglopen naar het centrum krijgt Tani last van duizelingen. Hij valt nog net niet om, maar moet gaan zitten. Hij had me al verteld dat hij problemen met lever en cholesterol had, dus een snel bezoekje aan de dokter lijkt me een goed plan. En wat blijkt een half uur later: het heeft allemaal te maken met zijn leefpatroon van het afgelopen half jaar. ECE wachtte op ICCO en in de tussentijd was er weinig werk. Hij werkte vooral aan zijn eigen eNet. Verder was het veel eten, zitten en bier drinken. Van de zomer schrok hij van een gigantisch overgewicht en leverproblemen. Gelukkig is zijn karakter sterk genoeg om zich meteen op regiem te zetten. Hij had me wel verteld dat hij in twee weken 4 kilo was afgevallen, maar niet dat hij na de zomer al meer dan 10 kilo gewicht was kwijtgeraakt. Zijn zelf opgelegde, strenge regiem, zonder ontbijt, bleek te veel voor zijn fysieke welzijn. Daarom gingen we eerst maar eens uitgebreid lunchen. Wat dat straks voor mijn gewicht betekent merk ik wel als ik terugben.

Dan doet het volgende ongemak van de dag zich voor. Tani's telefoon valt en begeeft het. Hij kan ter plaatse gerepareerd worden, maar ik adviseer hem ook maar eens een nieuwe te kopen. In tegenstelling van wat hij dacht zijn de prijzen lager dan in Nederland. Tijdens het wachten nemen we de zakelijke afspraken tussen eNet en ECE door. Ze hebben een voor ons vreemde constructie afgesproken, maar het klopt wel. Hier is het normaal dat je dingen regelt vanuit het principe dienst en wederdienst. Er is immers weinig geld om van hand tot hand te laten gaan.

Dan heb ik een uurtje pauze. Hij gaat papieren voor huurovereenkomst met ministerie regelen. Ik loop naar huis. Inmiddels is het weer gaan regenen.

's Avonds eten we met Stefan bij San Marco. Een nieuw restaurant in een zelf bedachte neo-klassiek aandoende Venetiaanse stijl. De ontwerper ging failliet toen het bouwwerk, met een Palladiaanse grondvorm, bijna klaar

was. Een net uit Italië teruggekeerde, Albanese kok, heeft het toen eigenhandig afgewerkt, geschilderd en ingericht. Dat koken zijn echte vak is bewees hij met de kwaliteit van het eten.

We brengen de uren daar niet alleen door met consumeren, maar werken ook hard aan een studie van de begroting van het nieuwe, door ICCO te financieren project. De begrotingsstructuur moet nu zo gewijzigd worden dat er een uitgesplitste opstelling komt van uitgaven in Albanese leks en in euro's. Een hele klus, maar dankzij de hulp van mijnheer Bill Gates rekt Excel wel voor Stefan. Het leuke is dat ik nu merk dat Stefan de afgelopen jaren veel heeft bijgeleerd, veel flexibeler is geworden en daardoor dingen veel makkelijker oppakt. Daarbij scheelt ook dat ik in twaalf bezoeken heel wat "ervaring" heb gekregen in het omgaan met de Albanese manier van zakelijk denken. Wat ze begrijpelijkerwijs erg in de weg zit, is de traditionele opvatting over "onderwijs is gratis en voor iedereen". Voor hen houdt dat in dat de overheid betaalt (maar die heeft geen cent) of dat een ander die taak overneemt. Dat de deelnemer betaalt vinden ze nog altijd raar. Ze zien dat eigenlijk als iets wat thuishoort in het zwarte circuit van bijklussende leraren die hun schandelijk lage loon aanvullen met privé lessen aan kinderen van rijke ouders. Ik vind het steeds meer een geweldige vondst van ECE om zich te komende jaren bezig te houden met het ontwikkelen van een voucher-systeem, waarmee het financieel zwakste deel van de doelgroep voor de beroepsopleidingen ondersteund kan worden.

Donderdag 30 september 2004

De ontvangst bij Astrit op de Onufrischool is traditioneel hartelijk. We gaan aan het werk rondom een tafel die vol ligt met lekkere dingen. We besteden veel tijd aan de statuten. Ik zeg toe een schets voor een vijfjarenplan van de vereniging te maken. Het wordt waarschijnlijk een 'federation', wat hier politiek beter blijkt te klinken dan 'association'. Uit de verhalen is maar al te duidelijk wat nodig is. Toch vraag ik Astrit om samen met zijn collega's een tiental prioriteiten voor de komende jaren te kiezen.

Het oude plan voor een opleiding Art design komt weer boven. Eerst voor de eigen school, dan voor de rest. Onze taak is het een tiental Apple-computers met software te vinden en een trainer die de leraren inwijdt in de geheimen en helpt bij het maken van een leerplan. Datzelfde idee geldt voor een cursus muziektekstverwerking. In onze eigen netwerken zullen we het wel kunnen oplossen, alleen de financiering van die hoge reiskosten.... Eindelijk krijgen we ook het onderhoudsplan voor 16 accordeons geregeld. Leverancier Gert van Vliet en ik hebben een jaar nodig gehad om Astrit ervan te overtuigen dat ze in groepjes van vier naar Nederland moeten komen. Dan kunnen ze veel beter gerepareerd worden dan wanneer er iemand met beperkte voorraad gereedschap en onderdelen naar Elbasan gaat. Eindelijk is Astrit ook overtuigd. Nu moet hij de douane-papieren gaan regelen. Dat zal geen eenvoudige klus zijn. Ik laat die graag aan hem over.

Voor de middaglunch gaan we naar Panorama, uitgebaat door de broer van Astrit. Tussen 15 en 17 uur eet ik veel te veel. 's Avonds hoef ik niets meer te hebben. De leukste anekdote is die van de broer van Astrit die te hard reed. De politieman die het constateerde begon te onderhandelen over de prijs om een boete te voorkomen. Tijdens de onderhandelingen kwam de vraag naar voren 'wat doe je voor werk?'. Best belangrijk om de speelruimte te bepalen. Toen haalde hij een foto naar boven waarop hij als restauranthouder stond met premier Fatos Nano en zijn vrouw: "Kijk, daar werk ik voor". In Albanië is dat genoeg om zonder verdere kosten door te mogen rijden.

Na een uurtje rust gaan we naar het dakterras van een gloednieuw flatgebouw. Schitterend en luxueus, inclusief een paar sterrenkijkers. De Jaguar staat voor, de appartementen en de winkelunits zijn al verkocht. De informele economie laat zich ook in deze stad steeds meer gelden, terwijl de overheid straatarm en onmachtig blijft.

Ik ontmoet Endri Shuteriqi, de nieuwe stafmedewerker van ECE. Aardige en slimme jongen. Hij heeft 5 jaar in Duitsland gestudeerd en spreekt zijn talen. Hij geeft de indruk met weinig woorden doelgericht te kunnen werken en denken en dat is goed voor deze club. We bespreken uitgebreid het inrichtingsplan van het nieuwe onderkomen van ECE. Dit is van essentieel belang voor een groot deel van het project. Ik hoop dat het gaat lukken want het informatiecentrum gaat er echt op vooruit.

Vrijdag 1 oktober 2004

Om 9 uur vertrekken we naar het Ministerie van Onderwijs. Tirana zit compleet verstopt. Het mooie weer is sinds gisteren terug en de rook en stank zijn weer alom aanwezig. Op een bepaald moment staan we voor meer dan een uur stil, zonder voor- of achteruit te kunnen. Dat geldt ook voor de auto's die toch links en rechts de file trachten te passeren. Dat de chaos zo compleet wordt laat zich raden. Later dan gepland treffen we inspecteur Zana Tabaku en Ilia Paluka, director of curricula development. Zij horen ons verhaal over de oprichting van de

Federation of Art Schools met betrokkenheid aan. Zij willen wel meewerken, maar er zijn vele krachten die ze niet in de hand hebben. Zo heeft Zana in een carrière van 16 jaar al 17 ministers meegemaakt, ieder met een eigen 'beleid'. Continuïteit is dus een onbekend fenomeen. Voor de financiën geldt dat je voor nationale activiteiten naar het economic department moet en voor internationale naar international affairs. Maar duidelijker is het dat je voor schoolbelangen naar de gemeentebesturen moet. Zo kost het onze gesprekspartners in elk geval niets om betrokkenheid te tonen. Terug in Elbasan ga ik met de burgemeester bespreken hoe hij zijn zeven collega's over de streep kan trekken voor een bijdrage van alle stadsbesturen aan de scholen die lid worden.

Tijdens de terugreis in de stralende zon toont Fatos hoe je de weeping rocks van de Kraba pas nu prachtig kunt zien. De temperatuur is inmiddels al tot ruim boven de 25 graden gestegen. Dat heeft Daniëlle dus gemist bij haar eerste bezoek aan Albanië.

Teruggekomen op de school komt Astrit terug op zijn wens om een audio-room in te richten. Ik had hem beloofd naar een tweedehands lokaal inventaris op zoek te gaan, maar moet tot mijn schande bekennen dit gewoon vergeten te zijn.

Als we aankomen in Elbasan, met Richard als medepassagier moeten we aandringen om met dit prachtige weer buiten te blijven zitten. Dat is hier niet vanzelfsprekend, gewend als ze zijn aan de zinderende zomerhitte van tegen de 40 graden.

We hadden een afspraak met Vasil Janku, de baas van de busonderneming. Op het laatste moment blijkt hij verhinderd te zijn en nodigt ons uit later op de avond in zijn restaurant te komen dineren. Ook als we daar aankomen is de gastheer in geen velden of wegen te bekennen. Hij heeft alleen laten weten dat we op zijn rekening eten.

Zaterdag 2 oktober 2004

Om negen uur 's morgens treffen we dan toch Vasil in de bar van hotel Skampa. Richard voert het woord over het busproject. Eerst gaat het over de praktische zaken rondom de import. Het leukste deel van het gesprek is als ik rustig kan luisteren naar allerlei Albanese curiosa. De invoerrechten van bussen zijn onlangs verhoogd, vooruitlopend op een "plan" over de herziening van importbelastingen. Het feit doet zich nu voor dat de rechten die de gemeente moet betalen veel en veel hoger zijn dan de West-Europese marktwaarde van de bussen. Zo komt de staat (of de douane?) aan zijn geld! Heel wat makkelijker dan belasting innen, want dat systeem functioneert nog van geen kanten. De jaarlijkse, verplichte keuring is ook zo'n fenomeen. Voor 100 euro per bus moet Vasil elke bus jaarlijks een keer in Durres laten keuren. Daar constateert men dan wel eens dat een richtingaanwijzer niet werkt. Verder gaat de technische kennis niet. Het werd zo duur dat Vasil nu een Albanese methode heeft gevonden om de keurmeesters eens per jaar naar Elbasan te laten komen. Dat scheelt in elk geval een vermogen aan brandstof. Zeker nu de prijzen in de afgelopen drie maanden verdubbeld zijn. Hij mag de prijs van de kaartjes daarom overigens niet verhogen, want de gemeente compenseert volgens hem de gestegen prijzen. Maar de stad heeft geen geld hiervoor omdat de toegezegde overheidsbijdrage uitblijft. En zo is de Kafka-cirkel weer rond.

Later op de ochtend hebben we belet bij Jani Dode, de rector van de universiteit. Hij toont ons prachtige tekeningen over de geplande nieuwbouw bij de faculteit economie. Daarom moest ECE er uit, ook al weten we dat Jani zelf er niets aan kan doen. Hij is nota bene bestuurslid van ECE. Richard brengt het vreemde gedrag van zijn medewerkers ter sprake om niet te antwoorden op e-mails. Dat is frustrerend voor Gerard Tel, die op vrijwillige basis de informatica daar op een hoger peil probeert te tillen. Zo leverde hij onlangs dozen vol met boeken. We zouden een foto maken van de nieuwe studieruimte, maar die is nog niet klaar en alle boeken staan nog ingepakt. Overigens valt het op hoe de universiteit riant is uitgerust met moderne computers. We krijgen geen indruk over beheer en werking, maar de kwantiteit is overweldigend. Ze weten de fondsen wel te vinden en het overheidsbeleid is vriendelijk naar de universiteiten zonder behoorlijke aandacht voor primary en secondary schools. Hun internet-room hebben ze van UNDP gekregen. Tani heeft de tender gewonnen voor de verbindingsservice, maar ze gaan door met een "bepaalde" provider in Tirana, waarmee UNDP goede relaties heeft. UNDP kan zich kennelijk goed aanpassen aan de Albanese gewoonten.

Namens onze Stichting Skampa biedt Richard aan te helpen bij de programma's voor informatica en journalistiek. Vrijwilligers zijn er genoeg te vinden alleen de dekking van de extreem hoge vlieggkosten vormt een steeds groter probleem. Sinds Malev lid is van de club waar KLM ook toe behoort zijn de prijzen in een paar jaar verdrievoudigd.

Als Richard per minibus voor een paar centen (waar betalen deze ondernemers het van?) vertrokken is naar Tirana nemen we een korte lunch voordat we voor een groot aantal uren gaan zitten op het inmiddels zonovergoten terras van het prachtige kasteelrestaurant.

Eerst hebben we het over onze vriend Stefan en zijn oogproblemen. Door staar is zijn gezichtsvermogen inmiddels wel erg slecht geworden. Een Nederlandse oogarts wil hem wel helpen, maar we hebben al gauw door dat

reis- en verblijfkosten (ook in het ziekenhuis) het voor onze Stichting veel te duur maken. We spreken af dat we eerst gaan problemen wat de mogelijkheden in privé-klinieken in Macedonië en Turkije zijn. Daarheen kan Stefan goedkoop reizen en heeft hij niet te maken met visum-perikelen.

Met Tani bespreek ik het verzoek van onze Stichting om officieel 'residential representative' te worden. In feite functioneert hij al zo, maar het is niet op enigerlei wijze geformaliseerd. Waar hij eerst de boot afhiel, vraagt hij nu bedenktijd tot 1 april. Dan heeft hij beter in beeld hoeveel tijd zijn bedrijfje nog van hem vraagt en zijn de nieuwe ECE-projecten gestart. Ik zeg hem toe dat wij hem ook willen faciliteren als hij de door ons gewenste beslissing neemt.

Even later sluit Endri zich bij ons aan en hebben voor een uitermate intensieve bespreking over inhoud en opzet van een door Nederlandse lionsclubs te ondersteunen project voor kansarme kinderen, die problemen ondervinden bij het afmaken van hun negenjarige periode op de basisschool. In de afgelopen maanden, waarin we elektronisch communiceerden, was het moeilijk ze er van te overtuigen dat uitvoering zonder veel geleerde research en complexe organisatieplannen ook succesvol kan zijn. Maar na veel praten vooraf komen we toch eindelijk tot de gewenste opzet. Ik ben blij dat het ook gelukt is het project prima geschikt te maken voor de Nederlandse manier van fondsenwerving. Met een bedrag van € 4.000 tot € 5.000 is één groep van 15 tot 20 kinderen van één school geholpen en zo is het project supereenvoudig kopieerbaar voor de fondsenwerving onder Nederlandse lionsclubs. Als de beroemde verdubbelaars meedoen is per club een opbrengst van € 2.000 tot € 2.500 per jaar nodig! Ik hoop dat we er een overdraagbaar modelproject van kunnen maken. Dat het project opgezet wordt rondom 'homeworkclasses' maakt het voor ECE een stuk veiliger. Daar hebben ze ervaring mee en het was succesvol tot de toenmalige Nederlandse donor afhaakte.

Tijdens het serieuze gesprek kom ik heel wat meer te weten over de enorme armoede in de stad en omliggende dorpen. Het meest verbaast me de vanzelfsprekendheid waarmee neergekeken wordt op Roma. Dat neemt niet weg dat het niet ter discussie staat dat ook kinderen uit deze gezinnen geholpen worden. Het meeste indruk maakt het verhaal over het Roma-meisje dat in de winter op blote voeten naar school loopt in de enige korte broek en T-shirt die ze heeft en dan langs de vuilnisbelt moet om een plastic zak te zoeken die haar moet beschermen tegen de neerstortende, ijskoude regen.

Er doet zich een hilarisch incident voor als Stefan met zijn slechte ogen (min 30!) ineens wegloupt en na een tijdje weer komt zitten. Kijk maar eens om, zeggen de anderen. En daar blijkt dat ze met een paar prachtige modellen een fotosessie houden tegen de achtergrond van de historische stadsmuren. Kunnen we Stefan zo ook van zijn staar afhelpen? Dat is de vraag waar het slachtoffer zelf ook mee kan lachen.

Ik praat ook even met Engjelusha Bejtja, voormalig directeur en nu voorzitter van het oudercomité van de school voor verstandelijk gehandicapte kinderen. Ik maak haar attent op het bestaan van een fonds voor projecten ten behoeve van kinderen met Downsyndroom. Het idee waar ze mee komt (een "fotografieproject") lijkt me niet zo geschikt, maar ik zeg haar het te zullen bestuderen. Kern van haar verhaal is dat Down hier nauwelijks voorkomt. De burgemeester bevestigt mij later dat er op de school inderdaad nauwelijks kinderen met deze handicap zitten. Al doorvragende kom ik er achter dat deze kinderen er wel zijn, maar gewoon niet naar school gaan.....

's Avonds ga ik bij Brothers eten met Endri. Dankzij zijn studietijd in Leipzig en Berlijn voeren we ons gesprek in het Duits. De jonge vent lijkt me inderdaad een hele aanwinst voor ECE.

Zondag 3 oktober 2004

Een vrije dag. Ondanks diverse uitnodigingen heb ik besloten thuis te blijven. Astrit wilde me meenemen naar het folklorefestival in Gyrokaster. Dat het een belevenis is, wist ik al. Ik had het de afgelopen avonden ook op TV gezien. Maar de reis van zeven uur heen en zeven uur terug voor drie uurtjes programma is me te veel van het goede. Dan maar anderszins in contact komen met de man met wie ik een tournee van een Albanese folkloregroep langs Utrechtse theaterpodia hoop te regelen.

Ik ga een beetje schrijven en naar het WK wielrennen in Verona kijken. Helaas heeft mijn TV om 10 uur geen beeld en om 12 uur nog niet. Adem en Elsa zijn weg dus ik bel Tani met de vraag of hij zijn technische kennis wil toepassen. Als Tani bijna voor de deur staat is er ineens weer beeld. De 'satelliet' valt meestal voor een paar minuten weg, maar nu voor een paar uur. Ik zie een leuke wedstrijd met Oscar Freire als terechte winnaar. Toch een Nederlands tintje (voor de niet-ingewijden: hij rijdt voor de ploeg van Rabobank)

's Avonds dineer ik in de nieuwe flat van Tani en Edlira. Vanaf het balkon genieten we nog een tijdje van een prachtig uitzicht over het voetbalstadion en den bergen in het Oosten van de stad. Het is tijd om een keer over gewoon leuke dingen praten en een gezellige avond te hebben. Waarbij het eten vanzelfsprekend heerlijk en overdadig was. We maken het niet laat want Tani en ik zitten allebei te vechten tegen de slaap.

Maandag 4 oktober 2004

We beginnen de dag met een ontmoeting met Kadri Hyshemri, directeur van het in oprichting zijnde centrum voor beroepsonderwijs, een groot project van het Ministerie van Arbeid. Ik ben verrast over de omvang en de opzet van dit project. Waarom ben ik daar niet eerder geweest? Pas nu snap ik echt hoe goed de basis voor samenwerking met ECE is en hoe doordacht de aanvraag voor ICCO, waarbij de ECE-projecten naadloos aansluiten op wat hier gaat gebeuren. Sterkste punten en beste kansen voor de toekomst bieden het voucher-systeem, de ontwikkeling en het onderhoud van databases en de informatica-service op het gebied van planning en organisatie (roosters). Als je beseft dat ze straks beginnen met 17 opleidingen is het duidelijk dat er veel is te doen. op het complex is een prima mogelijkheid om het "hoofdgebouw" van de 'Federation of Art Schools' te creëren. Ik kan de potentiële Nederlandse financiers in elk geval vol enthousiasme uitnodigen om deze optie te bekijken naast de andere, die Astrit in gedachten heeft. Hij heeft dit complex immers nog niet gezien.

Aan het eind van de ochtend drinken we koffie met Aleksander Coho, directeur van de plaatselijke ProCredit-bank. De tip van lion Henk Zilverberg, wiens zoon hier gewerkt heeft, was zinvol. Zo lukte het om meer draagvlak voor het lionsproject te creëren. Aleksander ziet de huidige ontwikkelingen positiever dan andere Albanen met wie ik deze week gesproken heb. Maar hij is wel eerlijk genoeg om te erkennen dat hij in zijn bankwereld ook nooit iets te maken heeft met de armsten uit de regio. Die hebben immers nooit een reden om naar de bank te gaan. Hij gaat alleen om met degenen die wat op een bank te zoeken hebben. En deze groep vormt een minderheid in de zich hier in twee delen opsplitsende samenleving.

Om één minuut over half twee belt Astrit. Op een on-Albanese manier vraagt hij waar we blijven, omdat we om half twee afgesproken hebben. Met Endri als tolk en betrokkene nemen we komende acties nauwgezet door. Statuten aanpassen en de vereniging daadwerkelijk oprichten. Een globaal plan maken voor de komende vijf jaar. Een bijdrage van de acht betrokken stadsbesturen vragen. Trainingen voorbereiden voor muziek-tekstverwerking en Art Design. Inventaris bemachtigen voor een werkplaats Art Design en de audio-klassen. Reparatieplan van de accordeons, waarbij Astrit nu echt kan leven met de gewijzigde planning.

's Avonds dineren we bij het nog altijd voortreffelijke restaurant Felin, voordat we vroeg naar huis gaan zodat ik nog even tijd heb om in te pakken.

Dinsdag 5 oktober 2004

Om half tien houden we audiëntie in Hotel Skampa. Daar verzamelt iedereen zich om afscheid te nemen. Dege- nen die er niet kunnen zijn laten een mobiele boodschap achter bij Tani. Met Ardian heb ik nog even tijd om zijn rol te bespreken bij het bereiken van gemeentelijke steun voor de Federation of Art Schools. Hij wil wel. Het is afwachten of hij zijn zeven andere collega-burgemeesters over de streep kan trekken.

Bij zomerse temperaturen rijden we over de Kraba pas naar Tirana om Richard op te halen op weg naar het vliegveld. Later dan gepland gaan we lunchen en dat zullen we weten ook. Als we op Rinas aankomen is de Malev-balie al gesloten. "Alle passagiers zitten al in het vliegtuig". Wij dus niet. Voor het eerst lijkt het erop dat de vlucht naar Boedapest op tijd gaat vertrekken en niet als de laatste passagier binnen is. Dit land is echt in ontwikkeling. We denken al aan het reserveren van een hotel in Tirana als er een Malev-medewerkster terugkomt omdat er iets niet in orde is met de instapkaarten van twee Oostenrijkse hulpverleners. Omdat ze de computer toch moet opstarten, mogen wij ook mee.....

Het was weer een enerverend bezoek. Eigenlijk ben ik best tevreden met de bereikte resultaten. Afwachten wat er volgend jaar voor vorderingen gemaakt zijn. Het blijft een onmogelijk land met ongekende mogelijkheden, een razendsnelle, nauwelijks te controleren, economische ontwikkeling. Sommigen weten er riant van profiteren. De achterstand van de zwakken uit de samenleving neemt tegelijkertijd snel toe. Het is en blijft een echt ontwikkelingsland met alle kenmerken die daar bij horen. De bevolking verdient een andere regering en een andere bureaucratische structuur. Het meest idiote verhaal is een recente oekaze van het Ministerie van Onderwijs. Alle basisscholen zouden verplicht worden een lokaal te ontruimen en te verhuren aan een fastfoodketen. Dat is goed voor het onderwijs en dit ministerie gaat niet over volksgezondheid! De scholen moeten zelf maar zien hoe ze met een lokaal minder komend jaar voor het eerst negen klassen onderbrengen in plaats van acht.